

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. aprila 1881.

Obseg: Čas za pritožbe (reklamacije) zoper vcenitev zemljišč podaljšan do 15. dne junija (rožnika) t. l. — Pivškim kmetovalcem v prevdarek. — Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini. (Dal.) — Gotova pomoč zoper podgane in miši. — Pisma iz Ogerske. — Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi. (Dalje.) — Obseg nekdanje celjske grofije. — Nekaj o nihilizmu. — Nova knjiga: „Zur Frage über die Gleichberechtigung der Slovenen“. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Čas za pritožbe (reklamacije) zoper vcenitev zemljišč**

podaljšan do 15. dne junija (rožnika) t. l.

V 9. listu letošnjih „Novic“ smo naznanili, da čas zoper vcenitev zemljišč o zadevi uravnave gruntne davka začne se 1. marca t. l. in da traja skozi 45 dni, to je, do 15. aprila. Ta čas je sedaj podaljšan do 15. junija.

V gori omenjenem 9. listu „Novic“ smo uže povedali, kdo ima pravico pritožiti se, in v katerih zadevah je pripuščena pritožba. V 11. listu „Novic“ smo pa opominjevali kmetovalce, naj se varujejo lažnjivih prerokov in zakotnih pisave, kateri se jim prilizovaje ponujajo za narejanje pritožeb morebiti tudi z nedosegljivimi obljubami, da si ž njimi naklonijo dober, če ne tudi masten zaslužek, ne brigajoč se pa za to, ali s pritožbami tudi kaj vspeha dosežejo, ali ne.

Pokazali smo pa ondi tudi najkrajšo pot, po kateri se morejo narejati omenjene pritožbe najceneje in popolno veljavne. Ta pot pelje vsacega do njegove županije, kjer se nahajajo tudi vsi za pritožbo potrebni pripomočki.

Na vse to zdaj še enkrat kmetovalce naše opominjamo.

Ker je čas za pritožbe, kakor rečeno, zdatno podaljšan, bode mogoče vsakemu kmetovalcu pregledati natanko, kako je vcenjen vsak kos njegovega posestva, — ali se tudi prav vjema z vcenitvijo s sosednimi zemljišči, — ali ima vse kose svojega zemljišča v svoji posestni pôli vpisane, — ali mu ni morebiti kak tuj kos pripisan ali je tudi vsak kos prav merjen, kar mu bode uže pokazal obraz dotičnega kosa na mapi, — ali ni morebiti kaj od sosedovega kosa njemu primerjenega ali pa narobe itd. Zoper napačnosti, ki se pri tem pregledovanju pokažejo, se naredi pritožba, katero dotični župan ali sam ali pa po svojem za to postavljenem namestniku v dotične pôle po danem mu poduku vpiše. — To je najkrajša pa tudi najcenejša pot za narejanje omenjenih pritožeb.

Da pa župani morejo vsakemu popolnem vstreči, in da ne pride preveč kmetovalcev na en dan skup ter drug drugu preveč ne moti, se priporoča določiti, od

katero hišne številke do katere naj pridejo ta dan, kateri drugi dan iz te ali druge vasi, tako dolgo, da vsi na vrsto pridejo; kajti le tako bode mogoče, vsakemu svojo posestno pôlo z mapo primerjati, in se o vsem prepričati, ali je prav ali ne.

Za posestnike, ki bivajo v drugih krajih, imajo pa tudi drugod posestva ali kose svojega posestva v drugih občinah, se ve, da se ne dá čas njih prihoda določiti. Takim bode uže treba postreči takrat, kedar med reklamacijskim časom k dotičnemu županu pridejo.

Kdor ima toraj kako svoje posestvo tudi v drugi občini, v kateri on ne biva, ali morebiti le kak kos svojega posestva, [naj ne pozabi, v dotično občino k županu podati se, da tudi ondi pregleda, ali je vse prav ali ne. Davkarske bukvice, ki jih ima vsak v rokah, kažejo mu, v katerih katastralnih občinah ima on svoja posestva, in te mu kažejo pot, kam se ima v ti zadevi obrniti.

Občinski zastopi vsake dežele naj pa ne pozabijo tudi pogledati vcenitvene akte občin sosedne dežele, ki se z njih občino stikajo, ali je tudi ondi vse prav vredjeno. Po postavi je njim, kakor sploh vsakemu to pripuščeno.

Pri presojevanji vcenitve naj se pa ne gleda samo na to, v katerem dobrotnem razredu je ta ali uni kos proti drugemu njegovega sosedu ali v sosedni občini, ampak vzame naj se vselej tudi dotična vrstilna tarifa v roke, da se iz nje prepriča, kako visoka je tarifa za dotični razred tu in kaka je tam. Le s tem primerjanjem se pride do pravega spoznanja, ali je vcenitev dotičnih kosov v pravi meri ali ne. —

Na neka vprašanja, koliko da bode zemljiškega davka po novi vcenitvi na Kranjskem? pa odgovarjamo, da 22¹/₁₀ odstotkov od čistega prihodka, to je, od 100 goldinarjev čistega prinosa 22 gold. in 10 kr. V tem pa niso uže zapopadene tudi priklade za deželne potrebščine, zemljišno odvezo in pa za šolski zaklad

Pivškim kmetovalcem v prevdarek.

Pisal R. Dolenc.

Človek, kateri je pred pet in dvajsetimi leti po lepi naši Pivki potoval in se potrudil opazovati posebno premoženjske razmere njenih prebivalcev vrlih Pivčanov, res! on je danes, ako isto potovanje ponovi,

več ne pozna. „Tempora mutantur et nos mutamur in illis“ pravi latinski pregovor, po domače bi se reklo: čas se spreminja, mi pa z njim. Oj, kako resničen je ta pregovor, z ozirom na lepo Pivko!

Kdor je pred pet- in dvajsetimi leti iz Vipave na Razdrto prišel, in od tod proti Postojni, ali pa nasprotno od Postojne proti Razdrtemu potoval, našel je cesto vedno polno težkih vozov „parizarjev“ in drugih, kateri so se med vednim upitjem „tigot, bistagor!“ in pokanjem z biči v skoro nepretrgani vrsti naprej pomikali. Veseli glas postilijonskega roga razlegal se je čez holmce in doline; v krčmah, bodi-si po vaséh, kakor tudi v posameznih, ob cesti ležečih bilo je vedno polno domačih, in še več unanjih gostov — voznikov — vsi so bili židane volje. In kako bi ne bili, saj je bilo vendar na cesti zaslužka v izobilji, „cvenk“ našel se je v najrevnejši bajti, v še tako stranski vasi. Vsled tega kraljevala je splošna zadovoljnost; nadlóg in stisk se skoro ni poznalo.

Da se je pri takih razmerah zaradi obilnega zaslužka na cesti in ob cesti kmetijstvo le bolj zanemarjalo, si lahko vsak misli. In v resnici, obračal se je ves kmetijski trud skoro izključljivo le na pridobitev potrebnega sená in ovsa za vprežno živino, na pridobitev neobhodno potrebnega žita, krompirja, repe, zelja, fižola itd. za človeško domačo hrano. Za prodajni se skoro nihče trudil kaj pridelati. Srečni Pivčan pečal se je s kmetijo v obče presneto malo; kmetijstvo imenovati se je smelo pred pet- in dvajsetimi leti skoro le postransko opravilo večine prebivalcev na Pivki.

Ako se pa danes na Razdrto in od tod dalje po Pivki podamo, najdemo jo, kakor uže rečeno, vso predrugačeno, — tiho, kakor izmrlo. Vpitja in pokanja voznikov ni več slišati, postiljon postal je samec, kateri bi smel brez vse škode svoj rog na klinu viseti pustiti; velika večina krčem po vaséh in trgih, osobito pa preko ceste je izginila, nekatere zaznamvajo le še merišča, ali pa tudi čisto nova, vse drugačnemu namenu sozidana poslopja. S krčmami izginila je pa tudi vsa židana volja, in še v tistih, katere še obstojé, vlada le bolj klavernost, kakor pa veselje. Skratka, čas se je spremenil, in gmotne ali premoženjske razmere Pivčanov z njim vred, žalibog, ne na boljše, ampak na slabše. Železnica pobrala je ves zaslužek na cesti, „cvenk“ se je skoraj do čistega izgubil, zadovoljnosti ni nikjer več, še najpremožniši le vedno tožijo; potreba in stiska ni osamljena, ona je splošna. Kmetijstvo, nekdanj skoro postranska reč, postati je moralo glavni stebel, — al on je tako šibak, da prebivalcem ne more pomagati kvišku, temveč oni so od dné do dné večí reveži. Mizeria, mizeria postaja na Pivki vedno splošnejša.

Vzrok temu, pravijo Pivčani kaj radi, je železnica. No, v prvi vrsti in na prvi pogled se sme tako misliti in soditi; vendar pa ni nikakor misliti, da bi se železnica kaj več odstranila, marveč novih železnic si le smemo, si moramo želeči. Naj se pa še toliko novih železnic ustanovi, vendar vse skupaj ne bodo v stanu naši Pivki pomagati, njene žalostne premoženjske razmere v obče predrugačiti, zboljšati, ako ne bodo njeni prebivalci, kateri so na kmetijstvo navezani, do spoznanja prišli, da tičí vzrok zdajšnji reví še nekje drugod, in ako se ne bodo potrudili odstraniti vzrokov in zahtevam novega časa vstreči.

Osoda, katera je vsled železnice Pivko zadela, zadela je tudi še marsikateri drugi kraj, še marsikatero drugo celo deželo. Da! železnica prinesla je seboj bistvene spremembe v celi državi, v vse njene stanove brez izjeme, a ne samo med kmetovalce. Ako bi bila toraj železnica res edina kriva veliki reví na Pivki, biti bi

morala to povsod. Temu pa ni tako; marveč nasprotno se nahajajo v naši državi kraji, nahajajo se v nji cele velike dežele, katerih prebivalci so pred toliko in toliko leti v popolno enakih razmerah živeli, kakor Pivčani, in vendar jih dan danes ne tlači ni tolikošna reva ni uboštvó, marveč živé srečno v blagostanu, še celó večem blagostanu, kakor znabiti nekdanj pred železnico. In zakaj? — Prav za to, ker so koj v prvem začetku spoznali, da je treba novi napraviti, železnici, primerno tudi kmetijstvo prestrojiti, ter po gotovem in pravem načrtu tako vrediti, da mu bode železnica na korist, ne pa na škodo, da mu bode ona pridelke in izdelke odpeljevala, jih trgovini izročevala, ne pa samo iz družih dežel uvažvala.

Na naši Pivki se to ni zgodilo; železnica je pridrdrala, vse gospodarstvo, kmetijstvo ostalo je pa do današnjega dné pri starem; razliko zapazujemo le v tem, da se senó, katero se je nekdanj doma porabilo, danes v Trst izvažuje. Drugi pridelki se ne le ne izvažajo, ampak tudi ne prodajajo, vsaj v količkah izdati množini ne, kajti z žitom z Ogersko, Rusijo, osobito pa Ameriko konkurirati je nemogoče.

Da, prav za prav je sedanje kmetijsko gospodarstvo na Pivki še slabše memo nekdanjega, če pomislimo, da je od sená, ki se ga je nekdanj pridelovalo, vendar velika množina gnoja več doma ostajala, nego sedaj, ko se le kaj malo živine izreja, in ko namesti da živina tako rekoč kmet od sená živi, ker ga prodaja, in to vkljub temu, da mu gnoja, prvega pogoja vspešnega kmetovanja, povsod močno, močno pomanjkuje.

Posebno pa se bomo prepričali, da je temu res tako, ako se ozremo po gozdih, kateri so nekdanj lepo mirno doraščali, med tem, ko se dandanes neusmiljeno izsekavajo, ter ne gledé na bodočnost večinoma popolnoma pokončujejo. V malo letih ne bode na Pivki nobenega gozda več, kmetijstvo, kakoršno se goji, pa uže zdaj nič ne nese; za Boga! kam pelje vse to? Kmetovalcu na Pivki pri tem tiru konečno ne bode nič drugega ostalo nego kopita pobrati ter deželo zapustiti.

Zadnji čas je, res prav zadnji čas, da se prične na to misliti, kako bi se dalo kmetijstvo na krasni Pivki zahtevam današnjega časa, časa železnice, predrugačiti, zboljšati in po času primernem načrtu urediti.

To hočemo v prihodnjih številkah pokazati.

(Dalje prihodnjič.)

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

(Dalje.)

V prvem slučaju uže čujem godrnjanje: Kje bomo pa potem živeža za se in za svoje družinice pridelovali, če tudi njive več ali manj v pridelovanje živinske krme porabimo; še tako, ker skoraj vso zemljo, kjer je lega in prst količkah pripravna, v njive obdelamo — ravno da v dobrih letih živeža za 3 do 6 mesecev pridelamo in to še le boljši in večí kmetje. O srednjih in slabih letih se pa s pridelkom še eno četrtletje ne izide in to pri trdnih kmetih, če jih tako imenovati moremo, kaj pa še le pri malih kajzarjih? Res je in ne ovračam take trditve pri sedanjih razmerah; ali le počas naprej, da ogledamo to važno zadevo od neke druge bolj praktične strani nekoliko natančneje.

Kaj ti pomaga veliko obdelanega in obsejanega polja, če pa k temu primerne števila goveje živine v tvojem hlevu ne najdem, katera je pa dostikrat zbog premale krme in slabega oskrbovanja vsa zanemarjena; koliko slabše je pa za-te še, ako se pri tebi vsakovratna živina celó popolnoma pogreša! Zemlji ne moreš nikdar

In zadnjič mora tudi med cepom in divjakom neka primera biti, to je, na debeleje divjake morajo tudi debeleji cepi, na drobneje pa šibkeji cepi priti; zakaj? — to vsak lahko previdi?

Pivškim kmetovalcem v prevdarek.

Pisal R. Dolenc.

(Dalje.)

Cilj in konec predrugačenja, zboljšanja ali splošno rečeno, času primernege uredjenja kmetijstva na Pivki biti more le blagostanje njenih kmetovalcev. Kmetovalec se more pa le tadaj premožen imenovati, ako mu njegovo kmetijstvo na eni strani za hišo zadosti potrebnih pridelkov, to je, zadosti živeža, na drugi strani pa tudi toliko trgovinskih pridelkov podaja, da more z denarjem, katerega za nje strži, davke lahko plačevati, vse potrebo, kar doma ne pridela, kupiti, vrhu tega pa še posestvo zboljšati, premoženje pomnoževati.

No, kar se potrebnega živeža tiče, se sme reči, da ga na Pivki ravno ne pomanjkuje, vsaj v dobrih letinah ne; al veliko veliko primanjkuje Pivčanu trgovinskih pridelkov. In to ravno je vzrok, da na Pivki tudi pri največjih in še prav štedljivih posestnikih na mestu pravega blagostanja le kaj tesno izhajanje, pri majhnih pa kar naravnost rečeno beračijo nahajamo.

Prodaja se sicer na Pivki senó, prodaja se lés iz gozdov, prodaja se tudi živina. To so res kmetijsko-trgovinski pridelki, toda žalibog na Pivki taki, kakoršni so v stanu deželo, namesti da bi jo bogatili, v blagostanji le še nazaj potisniti, jo še bolj osiromašiti. Pri kmetijstvu senó, sploh krmo prodajati, to imenuje Nemeč po pravici „Raubwirthschaft“ (roparsko gospodarstvo), kar je gotovo pri devet- in devetdesetih med sto gospodarstvih gola istina. Kjer se senó prodaja, zatiruje se živinoreja, brez živinoreje pa ni gnoja, brez gnoja pa ne pridelka, kajti gnoj in le gnoj je prav prva poglavitna podlaga vspešnemu kmetijstvu. Kmetijstvo brez zadostnega gnoja je truplo brez nog, katero se ne more pokonci vzdržavati, ampak pasti mora.

Prodaja lesa iz gozdov je popolnem upravičena, ako se ga vsako leto le toliko izseče, kolikor ga priraste. Ali kje se tako izsekavanje na naši Pivki nahaja? K večemu v graščinskih gozdih, nikakor pa v kmečkih, kajti komaj so gozdove razdelili, so jih večinoma tudi koj popolnoma izsekali; zdaj pa sam Bog vé, koliko let bode trebalo, da gozd zopet dorase. V večini slučajev nadomestoval bode pa nekdašnji gozd le pusti neproduktivni kras. Tukaj vidimo toraj zopet roparsko gospodarstvo v groznem pomenu besede.

Prodaja se na Pivki tudi kolikor toliko živine. Živinoreja more povsod in ne le na Pivki eden najizdatnejših virov kmetijskega blagostanja biti. Živinoreja daje lep gotov denar, daje pa tudi kmetijstvu neobhodno potrebnega gnoja; ali v kakošnem stanu je živinoreja na Pivki? v prežalostnem, z izginljivo majhno izjemo, kajti senó se prodaja. Gospodar pridelava znabiti 700 do 1000 centov sená, redi si pa pri tem zaabiti le 6 ali 8 goved, ali pa še toliko ne. Vse tem ostalo senó izpelje se v Trst. Pri takih razmerah na naši Pivki prave, deželi primerne živinoreje še nahajamo ne, vkljub temu, da gospodarijo Pivčani sploh še vedno po kaj prvotnem, tako zvanem orniškem gospodarskem načinu (Egartenwirthschaft), katero je ravno za obilo živinorejo in skoro izključljivo le za živinorejo namenjeno. Čisto naravni nasledek temu je pa ta, da zato tudi živinoreja pivškemu kmetovalcu primeroma celó malo denarnega dobička donaja, kajti kjer ni blaga, ni kupca, kjer ni kupca, ni denarja. Prodajanje sená je za Piv-

čane denarni vir, katerega se more v namen povzdige kmetijstva odločno močno močno zalastiti, osobito pri večjih in največjih gospodarstvih. Gozdni denarni dohodek je većinoma uže potekel ali bode vsaj prav kmalu. Edino le živinoreja je denarni vir, kateri je v stanu, Pivčane rešiti, osobito v zvezi s tako zvano kmetijsko obrtnijo, o kateri pa dandanes še duha niti sluha najti ni. (Dal. prih.)

Ribško društvo na Kranjskem.

Ker se je umetalna riboreja uže v mnogih krajih Avstrijskega ustanovila, po kateri so se ribe v rekah in potokih obilno pomnožile, se je tudi na Kranjskem ustanovilo ribško društvo, čegar pravila so dobila od sl. c. kr. deželne vlade 12. grudna l. l. šte. 9562 potrjenje. Do sedaj je k temu velekoristnemu društvu uže 108 udov pristopilo.

Namen temu društvu je, v naših mnogih potokih in rekah žlahne ribe vsake baže z umetalno riborejo pomnožiti in tako pripomoči, da se bodo, če bode ljudstvo ceniti znalo važnost tega podvzetja, dobile povsod in vsaki čas ribe po nižji ceni, kakor do sedaj.

Kranjsko ribško društvo v Ljubljani je pripravljeno vsakemu, kdor se hoče poprijeti umetalne riboreje na deželi, podati natančni navod in pouk.

Ribška postava je bila dovršena v zadnji seji kranjskega deželnega zbora l. 1880. in potrjena po cesarjevem sklepu meseca grudna.

V imenu ribškega društva usojam si prositi velečastite gosp. župnike na deželi in vse zavedne domoljube omenjeno koristno napravo blagovoljno podpirati in ljudstvu priporočati, da ne lovi žlahnih rib ob času drstva. In sicer naj se ne lové: postrvi meseca listopada in grudna, sulci meseca sušca, lipani meseca svečana in sušca in meniki meseca grudna in prosenca.

Razen drstja naj se pa tudi ne lové postrvi pod $\frac{1}{4}$, sulci pod $\frac{1}{2}$, lipani pod $\frac{1}{4}$ in meniki pod $\frac{1}{2}$ funta stare vage.

Tudi za rake naj bi se skrbelo, da se od meseca kimovca do konca sušca ne lovijo, in razen tega časa tudi ne pod 7 colov z razpetimi šipalnicami.

Samo na tak način bi bilo mogoče, naše dobre, pa žalibog do sedaj zavoljo zanikernosti izpraznjene vode zopet napolniti z ribami in raki.

Umetalna riboreja društva se je uže pričela in je društvo gosp. Klincarju v Beli Peči na Gorenjskem poslalo 2000 iz Solnograda prejetih jajčic jako žlahne zlate postrvi, katere do sedaj še niso bile znane na Kranjskem.

Iz teh jajčic v umetalne predale vloženih se je izleglo 1800 bistrih ribic, katere se bodo, ko bodo dosegle dolgost enega prsta, vložile v belopeško jezero pod Mangartom.

Koncem tega meseca bode pa ribško društvo postavilo umetalne predale v gradu Rakovniku pod Zelenim hribom pri Ljubljani, in va-nje vložilo 4000, pri ribškem društvu v Neunkirchen-u v Zgornji Avstriji naročenih sulcevih jajčic.

Sl. občinstvo je uljudno vabljeno, prihodnji mesec si imenovane umetalne predale v Rakovniku ogledati.

Kdor hoče h kranjskemu ribškemu društvu pristopiti, naj se oglasi v pisarnici njegovi, ki je v gosposkih ulicah v knežjem dvoru (Fürstenhof) v drugem nadstropji, v sredah in sobotah od 9. do 12. ure dopoldne. Vpisnina znaša 2 gold., letni donesek pa tudi 2 gold.

R. K.

obeta in isto tako je tudi s krompirjem in drugimi rastlinami. Zatorej je naloga kmetovalcu, mladi rastlini pomagati; pozneje tako ne pride v toliko nevarnost in ako je v mladosti krepkost zadobila, potem ložeje klu- buje vremenskim neugodam.

Krompir je rastlina, ki ljubi lahko, frišno zemljo, zatoraj naj nam bo zmerom rahljanje zemlje pred očmi. Kakor hitro je krompir vsajen in se plevel na njivi v obili meri pokaže, vzemi brano ter njivo dobro povleči, ne boj se, da bi kalom krompirja škodoval, da! krompir ti bo še hvaležen!

Taka povleka z brano je pa tudi priporočljiva, ako se po močnem dežji na bolj težki zemlji skorja naredi.

Ko je enkrat krompirjevo zelišče 5—8 cm. visoko, potem naj se pa njiva v vsakem slučaju brez pomisleka dobro z brano povleče. Ni se nam treba bati, da bi to malim rastlinam škodovalo; ta mali trud ima obilo dobrih nasledkov, in tisti, ki to pravilno enkrat izvrši, ponovil bode to delo gotovo vsako leto.

Častiti bralci naj ne mislijo, da jaz v tej reči govorim tako, ker sem se tega iz knjig naučil, ne — imel sem večletno priložnost, to delo opazovati, kajti najslabši prusko-šlezki kmet smatra to za tako potrebno kot pri nas kmet enkratno okopovanje krompirja.

Se ve da, ako se pri kulturi krompirja druge nepravilnosti vršé, tudi brana ne bo rešila kmetovalca slabega pridelka.

Se nekaj hočem tu omeniti. V zadnjem času se je nekaj pisalo proti teoretičnemu kmetijstvu, a popolno brez pomisleka. Nikodar ni treba tako močnega sodelovanja teorije in prakse kakor ravno pri kmetijstvu; kmetijstvo je praktična poraba natoroznanstva, zato se mora naravoslovje znati, ako se hoče vspešno kmetovati; ker pa večini kmetovalcev ni priložnost dana, si tega znanstva prisvojiti, zato so učeni kmetijstva, kateri skušajo in priporočujejo. Ako se kaj novo priporočenega enkrat slabo izvrši in potem zavrže, se ve da se potem ni napredka nadejati. Kupite si, na priložnost, pripravo in navod za fotografiranje, delajte natančno po knjigi, in vendar se vam ne bo posrečilo, podobe napraviti, akoravno je bila priprava in knjiga dobra. Z več poskusi, kateri pa se ve da denar stanejo, ali pa po poduku strokovnjakov dosegli boste nazadnje vendar svoj namen.

Na Slapu dné 11. aprila.

Pivškim kmetovalcem v prevdarek.

Pisal R. Dolenc.

(Dalje.)

Ako se pa hoče, da postane živinoreja na Pivki v istini tak denarni vir, da bode uže skoro onemoglim kmetovalcem do zaželenega blagostanja pripomogel; potrebno je neobhodno, da postane ona po vse drugačna memo dandanašnje. Dandanes redí skoro vsak pivšk gospodar le toliko goveje živine, kolikor je ravno za dosego domačiji neobhodno potrebnega mleka, masla, gnoja (?) in uprege potrebuje. Število goved posamesnih gospodarstev ravná se toraj skoro sploh le po najtesnejši potrebi živinorejskih pridelkov za domačijo, in ne pa po obilnosti pridelane krme, najmanj pa še po mo- goči obilnosti za prodaj lahko dosegljivih živinorejskih izdelkov.

To je odločno narobe svet.

Na Pivki redil naj bi vsak gospodar, osobito pa še večji posestnik, toliko goveje živine — in med to razume se samo ob sebi, da v prvi vrsti krav dobrih molznic — kolikor mu je po pridelani krmi le mo- goče. In živinorejski izdelki ali pridelki, kakor mleko,

maslo, sir, meso, gnoj, naj bi se nikar le po najtesnejši domači potrebi ravnali, ampak po veliki potrebi denarja. S kratka rečeno: namesto da so Pivčani pridelovalci in prodajalci sená, postali naj bi živinorejci, in sicer mlekarji v pravem pomenu besede. Vsak veči posestnik naj bi bil ponosen nad lepim številom dobrih molznic v hlevu, ne pa, kakor je to žalibog dandanes navadno, nad velikim številom centov za prodaj namenje- nega sená in nad — praznim hlevom!

Ali kam po tem z mlekom, maslom, mesom itd.? utegne znabiti kdo prašati. No, za to skrbeti, kako da bi se vse v denar spravilo, je pač ravno na Pivki naj- manj potrebno, vsaj je vendar Trst tako rekoč pred nosom, — tisti Trst, v katerem se ravno od Pivčanov senó za to kupuje, da se ž njim krave krmé, od ka- terih se sam Bog vé koliko ljudi živi!

Naši Rovtarji, Tolminci, Bohinjci so vendar-le v prvi vrsti živinorejci. Oni so od železnice, velikih mest, osobito pa od Trsta, poglavitnega povživalca živinorej- skih pridelkov in izdelkov, jako oddaljeni, a vendar vse, prav vse lahko prodajo, in zato imajo pa tudi denarce. Po Tolminskem, po Rovtah je mnogo tacih ljudi, kateri se ravno s tem ukvarjajo, da maslo, sir, teleta skupujejo, ter vse to v Trst, Gorico, Ljubljano itd. odpeljujejo. Taki ljudje našli bi se prav gotovo v krat- kem tudi na Pivki.

Sicer pa ni tudi nikaka potreba, da bi se mle- karskega gospodarstva loteči gospodarji na take preku- povalce zanašali, kajti oni bi lahko koj v prvem pri- četku vrle naše Bohinjce posnemali, kateri so se po vse hvale in časti vrednem prizadevanji blagega gospoda župnika Janeza Mesarja v lepo prospevajoče sirarske zadržuge združili, tako, da za prodaj njih izvrstnega, naši deželi v veliko kmetijsko čast služečega sira ni- kakega prekupovalca ne potrebujejo, ker ga kaj lahko in po lepi ceni naravnost velikim trgovcem prodajajo.

Osnovane naj bi bile pa v velikem obrisu blizo tako-le: Po več bližnjih večih posestnikov naj bi stopilo v eno zadržugo (kompanijo). Vsak bi se moral zave- zati, neko gotovo število krav držati, katerih mleko bi se po vsaki molži proti v skupno mlekarijo oddajalo. Mlekarijo bi morala nalašč za to nastavljena, v mleka- rstvu popolnoma podučena oseba nadzorovati ter v vsem voditi. V mlekariji bi se po vremenskih in drugih okoliščinah mleko ali le ohladilo ter frišno v Trst odpošljalo, ali bi se pa dalje v surovo ali kuhano maslo, sir podelalo. Za mleko strženi denar razdelil bi se po natančno zaznamovanem številu litrov mleka, ka- tero so posamezni udeleženci zadržuge v skupno mleka- rijo oddali.

Tako osnovane mlekarske zadržuge bile bi po mojem sicer ne merodajnem mnenji pravi vzor gospodarskega vspeha na naši Pivki, kajti prvič bi domá za krmo po- rabljeno senó v denarji odločno več vrglo, kakor če se prodaja, denarni dohodek bi bil tudi gledé letnega časa jako enakomerno razdeljen, in, kar je skoraj poglavitna reč, gnoja pridobilo bi se veliko veliko več.

(Dalje prihodnjič.)

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

(Dalje.)

Kaj so drenaže in kako se napravljajo, ne bodem tukaj dalje opisoval, ker se ta poduk v g. Povšetovem „Umni kmetovalec“ od leta 1875. in pa v Zalokarjevem „Umno kmetovanje“ dobro dovršen nahaja. Le to naj memogredé omenim, da bi se za dreniranje potrebne cevi dale v bližini narejati, ker ste v tej dolini dve opékarnici (kopenci), ena pod Premom, ena pa pod

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. aprila 1881.

Obseg: Velika skupščina doljnje-avstrijskih kmetov na Dunaji. — Pivškim kmetovalcem v prevdarek. (Dalje.) — Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini. (Konec.) — Naznanilo čebelarjem našim. — Kako mah odpraviti s sadnih drevov. — Kako obvarovati vsejana semena tičev. — Gospodarske novice. — Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi. (Konec.) — Zgodovina slovenskega slovstva. — Prebivalci političnega okraja Postojnskega po številjenji koncem leta 1880. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Velika skupščina doljnje-avstrijskih kmetov na Dunaji.**

18. dne t. m. se je v veliki dvorani Šventnerjevi zbralo nad 4000 kmetov iz doljne Avstrije, da razodeje svoje potrebščine in sklenejo, kaj storiti, da se olajšajo nadloge kmetijskemu stanu. Da ti kmetje niso kaki rogovileži bili, ampak pošteni možaki, videlo se je uže iz tega, da ni smel v njihov zbor nobeden, kdor ni imel vstopnice. Ker sta se vkijub temu prikradla v dvorano glasovita poslanca Schönenerer, ki bi raji danes kot jutri Avstrijo Nemčiji prodal, in veliki rogovilež Führenkranz, je zboru predsednik pred vsem opomnil: naj dvorano zapustí, kdor nima pravice v zboru biti. In zdajci se jeze vsa penasta vzdigneta Schönenerer in Führenkranz in z besedami: „če ne smeva govoriti, pa greva“ zapustita dvorano, kmetje pa so ju z velikim smehom poslovlili. — Potem se je pod predsedstvom kmetovalca Rieglerja začelo zborovanje. Prvi je besedo poprijel župan Kern, rekši, da v zboru svojem kmetje ne potrebujejo advokatov in poslancev in da hočejo svoje zadeve sami obravnavati. (Viharna pohvala.) Za njim govori kmet Glaz iz Felsberga, ki pravi, da so tako imenovanim liberalcem kmetje le krava bili, ki so jo molzli; svobodna èra je bila dozdale nesreča za kmeta. (Viharni dobro-klici.) Potem je razložil škodo, ki je zadela kmetijstvo, ko je bila postava za oderuhe preklicana, in da je ostra postava zoper oderuštvo živa potreba; — dobro je razjasnil tudi, kako nevarno je, če kmet na menjice (wechsel) dolgove dela. Župan Kern je govoril o škodi nezmerne razkosovanja zemljišč, — opotrebi, da domači možje razsojajo pravde o gruntnih prepirih brez pravnih dohtarjev, — da se postava o posilni legalizaciji premeni tako, da do 1000 gld. naj ima župan pravico, pismom postavno veljavo dati. Povdarjena je bila tudi želja, naj se premeni volilna postava poslancev tako, da se odstranijo volitve po volilnih možéh, in da vsak, kdor plača 5 gold. cesarskega davka, naj ima pravico voliti; — tudi naj se napravi več volišè, da ne bodo kmetje predaleč imeli do volitvenih krajev, in čas poslanstva naj se od 6 let zmanjša na 3 leta. — Ko je bilo tudi to izrečeno, da kmetje zaupajo sedanjí vladi, ker ima dobro voljo, rešiti kmetijstvo nad-

log in da je zato treba, da jej povemo, kar smo danes sklenili, so se kmetje mirno pa zadovoljno razšli.

Pivškim kmetovalcem v prevdarek.

Pisal R. Dolene.

(Dalje.)

Pridobitev obilega gnoja na Pivki smatram za poglavitno stvar, kajti gnoj zemljo varuje pustošenja — žalostnega nasledka roparskega gospodarstva s prodajo sená, pa tudi ravno on postane lahko podlaga in temelj čisto novemu denarnemu kmetijskemu viru na Pivki, namreè kmetijski obrtniji.

Pod kmetijsko obrtnijo se razumeva podelovanje ali prestrojenje kmetijskih surovih pridelkov v razne povžitne ali nepovžitne — pa sploh potrebne izdelke. V kmetijsko obrtnijo spada, na priliko, podelovanje žita v moko, moke v kruh itd.; podelovanje žita v špirit, škrob ali štirko, v pivo; podelovanje krompirja v škrob, špirit; sladkorne pese v sladkor ali špirit, konopelj ali lanú v predivo, prejo, platno. V kmetijsko obrtnijo spada tudi podelovanje sadja, grozdja v razno sušje, vino, kis, alkohol itd.

Kako mogoèen kmetijski denarni vir da zamore kmetijska obrtnija biti, to vidimo lahko v raznih kmetijskih deželah. Da ne sežem predaleè, opozorim naj èastite bralce le na našo Èesko in Moravsko. Ti dve deželi ste odloèno najbogatejši vse Avstrije, a od kod izvira njino bogatstvo? — v prvi vrsti iz kmetijske obrtnije ondi kaj moèno zastopane, iz fabrikacije sladkora, piva, špirta, cikoriije, škroba, olja, prediva. Kjer je kmetijska obrtnija udomaèena, dobí pridelovalec lepega denarca za svoje surove pridelke; on dobi pa tudi še gotove fabriške odpadke nazaj, in ti so mu v gospodarstvu kaj moèen pripomoèek, osobito pri živinoreji. Taki odpadki so, na primer, pri sladkornicah pesno perje, pesne preše. Pri pivarnicah izkuhani slad (môlc) — pri oljarnicah preše itd. Reèi se sme, da si segate kmetijska obrtnija in živinoreja tako rekoè ena drugi v roke, kajti, kakor na eni strani prva brez druge obstati ne more, tako pa na drugi strani tudi prva drugo s svojimi odpadki mogoèno podpira. Naravni nasledek temu je pa ta, da povsod tam, kjer razvito kmetijsko obrtnijo najdemo, najdemo tudi kaj lepo razvito živinorejo, in to v velikem delu ravno po kmetijsko-obrtniških odpadkih. Osobito reja pitane živine, katera se

vedno tako lahko dobro proda in katera se bode v bodočnosti še veliko lože in boljše prodajala, ker se je vsled dotične postave prihodnje leto ne bode več smelo iz Ruskega in iz podonavskih knježevin v Avstrijo vpelevati, ima v kmetijski obrtniji največo zaslombo.

Kjer je kmetijska obrtnija udomačena, je tudi splošno kmetijstvo in ne le živinoreja na visoki stopinji razvitka, kajti ravno kmetijska obrtnija kaj mogočno na splošni kmetijski napredek upliva. Kjer je kmetijska obrtnija udomačena, udomačeno je tudi — po fabrikah ravno — trgovstvo, promet, in kjer je pa ta, tam je tudi denar, blagostanje!

Kako lep denar da kmetovalec lahko za svoje kmetijski obrtniji namenjene surove pridelke dobiva, pokaže naj sledeči, za 1 se sladkorno peso obsajeni hektar zemlje proračunani preudarek. Vse številke povzete so iz praktičnega življenja, pri srednje ugodnih podnebnih in zemeljskih razmerah in 10 urah dela na dan.

I. Stroški:

oranje, globoko, jesensko 2-6 dni po	2 gold. 30 kr.	5 gold. 98 kr.
oranje, globoko, na spomlad 2 dneva po 2 gold. 30 kr.	4 „ 60 „	
povlačenje 1/2 dneva po 2 gld. 30 kr.	1 „ 15 „	
priprava zemljišča stane toraj skupaj setev pese z rokami . . . 14-3 dni	11 gold. 73 kr.	
zredčanje pese 20 „		
prvo okopavanje pese 20 „		
drugo „ „ 12-5 „		
tretje „ „ 8.33 „		
izkopanje in očiščenje pese 20 „		
skupaj obdelovanja 100-13 dni po 60 kr.	60 gold. 8 kr.	
skupaj vse obdelovanje	71 gold. 81 kr.	
K temu pride še stroškov za:		
20 kilogr. pesnega semena po 60 kr.	12 „ — „	
davki (brez doklad)	8 „ — „	
50 voz gnoja po 2 gold.	100 „ — „	
toraj vsi stroški skupaj znašajo	191 gold. 81 kr.	

II. Dohodki:

250 metr. cent. pese po 1 gld. 29 kr.	322 gold. 50 kr.
45 „ „ perja po 41 kr.	18 „ 45 „
skupaj	340 gold. 95 kr.

Dohodki 340 gold. 95 kr., — stroški 191 gold. 81 kr., po takem ostane čistega 159 gold. 14 kr. od hektara.

K dohodkom prišteti bi se mogle še preše, katere kmetovalec za majhne krajcarje iz tovarne nazaj dobí.

Kakor za sladkorno peso sestaviti bi mogel tudi za vse druge kmetijske obrtniške pridelke enake predarke, al to opustim, in sicer za to, ker pripoznam za našo Pivko ravno sladkorijo za najugodnejšo kmetijsko obrtnijo. (Dal. prih.)

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

(Konec.)

Vse povedano velja pa ravno tako, kot za Trnovsko-Uremsko dolino, tudi za mokrotne kraje na Pivki in v Vipavski dolini, kar naj bi se komisijonalno natančneje preiskalo in pregledalo!

Na „mlakah“ po povedanem načinu osušenih in zboljšanih, katere sedaj se svojimi produkti še vsakovrstnih stroškov vselej ne izplačajo, bi se potem na tisoče kvintalov sladke mrve in otave pridelovalo, kar bi se pa ne smelo več v Trst in Reko dobri kup prodajati, nego več in bolj vrste živine domá gojiti, katera

bila bi pravi živi kapital sedaj nad vse obožanega prebivalstva Trnovsko-Uremske doline, Pivke in Vipave.

Po pomnožitvi živine in vpeljavi njenih vrst boljše sorte — dobro oskrbovane, podvojil in še večkrat pomnožil bi se tudi njeni vsestranski vžitek. Redilo bi se poleg krav, s katerimi se sedaj vsa vozarska opravila izvajajo, tudi lože po nekoliko vprežnih volov za vožnjo. Od krave, katera se slabo in pičlo krmi, a poleg tega še vsak dan več ali manj v jarem vprega, ne more se po nobeni ceni še drugega dobrega in zdatnega dohodka gledé vžitka zahtevati.

Kjer je obilo krme, tudi ni potreba poletni čas dan za dnevom goveje živine v vročini na pašnikih pariti in jo sitnim muham v mučenje prepuščati, ter tako veliko gnoja po potih brezkoristno raztrositi, ker se živini lahko doma polaga.

Potem naj bi se v tej dolini, kakor sploh v vsem Postojnskem okraji, slaba navada, mlada teleta in jagnjeta prec od vimena prodajati, za enkrat in za vselej odpravila — izvzeto edino je, kar ni za rejo sposobnega. Mlado drevje naj spodriva staro, onemoglo, a mlada živina pa tudi opešano starino! To je pravi naravni zakon, ne pa narobe, kar bi moral vsak živinorejec vedno pred očmi imeti.

Žalostno in tužno res je gledati, kako ljudje v tej dolini (ne manj na Pivki in v Vipavki dolini) skoraj brez vse izjeme mlada teleta in jagnjeta leto za letom sproti dotičnim „mesarjem-teletarjem“ prodajajo, kateri jih na stotine v Trst in Reko (iz Pivke in Vipave navadno v Trst) na prodaj vozijo! Res, da glavni povod temu je tukajšnje splošno nezasišano uboštvo in revščina, kar se pa s tem ne odpravlja, temveč se le še čedalje bolje množi. Mlado se sproti prodá, staro opeša, postane nerodovitno, se malo opita, kakemu mesarju dobri kup proda, ker nima prave veljave, a drugo krepko se pa več kupiti ne more, ker denarja ni; in tako prizadeti kmet je potem kot tak navadno za vselej moralno in fizično popolnoma umorjen, kateri se nikdar več na „zeleno travo“ pospeti ne more, temveč pride slednjič še ob zemljišče, lastni dom in lastno ognjišče.

Zakaj vse je pa potem tak revež pripraven, mi tukaj ni treba praviti! — Zasluži vse pomilovanje in usmiljenje!

Toraj gospodje občinski predstojniki in drugi ljudoljubi Trnovsko-Uremske doline, Pivke in Vipave, premislite vso to reč in stvar dobro in vsestransko, ganite se tudi v tem obziru za zboljšanje gmotnega stanja vsega prebivalstva, ter se v dosego blagega namena poslužujte vseh postavno dopuščenih sredstev! Budite, kakor tudi vi gospodje sokolegi, ljudstvo pri vsaki priliki na dejansko delo, ter mu pokažite pravo pot do vira srečnejše prihodnosti in zboljšanja tužnega sedanjega bédnega položaja!

Zboljšanje in povzdiga sadjereje, vpeljava krajem primerne domače obrtnije in pomnožitev živinoreje je trojica, katera edina je možna Trnovsko-Uremsko-Vipavske doline in Pivke prebivalcem boljše, milejšo in srečnejšo prihodnost priboriti in zagotoviti.

Bog daj, da bi to moje besedovanje ne ostalo le glas vpijočega v puščavi!

M. Rant, národní učitelj.

Čebelarjem našim

naznanjam, da imam tudi letos še več centov prav lepega pitanca na prodaj, in sicer nekaj od lanskega in predlanskega leta, nekaj pa tudi še od leta 1878. Moj méd je popolnem čist in brez vsake nesnage, ker ni iz-

Pivškim kmetovalcem v prevdarek.

Pisal R. Dolenc.

(Dalje.)

Za pridelovanje sladkorne pese je pivško podnebjje kar se dá primerno, zemlja sama tudi boljše biti ne more. Pivka je vrhu tega tudi tako rekoč koncentrično ustvarjena, kar je za privaževanje pese, kurjave, odvaževanje sladkornih preš velicega pomena. Vrhu vsega tega bi pa tudi izdelovanje sladkorja na Pivki imelo v splošnem trgovskem oziru jako ugodne nasledke. Pomisliti je namreč, da se obila večina na Českem, Moravskem, Ogerskem, Gališkem, Ruskem itd. izdelanega sladkorja izvažuje na jug, v Trst, in iz Trsta naprej. V južnih deželah namreč sladkorna pesa, brez neprimerno velikih gospodarskih stroškov — za namakanje — dobro ne stori, vsled česar se ondi skoro čisto nič sladkorne obrtnije ne nahaja. Na Pivki izdelani sladkor bil bi odločno ravno iste kvalitete, kakor najbližji ogerski ali moravski, al kakošen razloček bi se kazal zarad vožnine! Sama vožnina bi znašala pri pivškem sladkoru toliko manj, da bi se nikake konkurence bati ne bilo.

Za resnično vpeljavo sladkorne obrti na Pivki treba razen zadostne pese — 200.000 do 500.000 starih centov za eno tovarnico (fabriko) — tudi še tovarne same. Praša se zdaj: kdo bi pa tovarno, katera stane 150.000 do 200.000 forintov sozidal? — No, uže marsikaka dobra — da najboljša — misel je le misel ostala, to je, ona se ni v bitstveni predmet spremenila, ker ji je prvega pogoja — denarja — manjkalo. Osobito Slovenci, in med temi še posebno vrli Pivčani, niso ljudje „kapitala“; to vem žalibog predobro. A vendar si upam trditi, da na denar, katerega bi trebalo sozidati sladkorno tovarno in jo vzdrževati, za zdaj niti misliti ni treba, kajti do naprave tovarne je še strašansko velik korak.

Da se na Pivki živinoreja povzdigne in kmetijska obrtnija uvêde — ne le sladkorja, ampak morebiti tudi kaka druga kakor predivstvo — za vse to je treba še veliko pred denarjem prave brige za stvar. Pivčanje bi morali najprej skupno svojo gospodarsko stanje premišljevati pričeti, skupno na njegovo predrugačenje, napredovanje delati začeti. Jaz ne morem o tehtnosti lastne, tukaj razodete misli sam soditi, vendar sem pa popolno prepričan, da vsak še tako dober, še tako tehten, občnemu blagru tega namenjeni nasvêt neploden ostane, če ne pride v občno presojenje, v občno razpravo tistih, katerim je namenjen.

„Novice“ bere marsikdo na Pivki, — marsikdo med njihovimi častitimi bralci bode tudi moji misli pritrtil ter rekel: „res je, Dolenc ima prav, na Pivki mora kmetijsko gospodarstvo drugače postati, če ne, pridemo v revščini še „z dežja pod kap“. Al kakor hitro se pivški gospodarji tukaj razodete misli sploh skupno združeno ne poprimejo, ostala bode le v „Novicah“ na papirji; čez poli leta ali pa uže veliko poprej na njo nihče več mislil ne bode, in tako ostalo bode vse lepo pri starem kakor do zdaj. Vrli Pivčani! priznajte si vsak sam sebi, da tako kakor do zdaj z vašim gospodarstvom ne more naprej iti; priznajte pa tudi vsak to, da, ako bode vsak le sam za-se delal, osamljen po napredku, blagostanji hrepenel, tega vsaj v razodetem smislu dosegel ne bode. „V združenji je moč“ — in ako je kje živa potreba, da se kmetovalci v namen splošnega napredovanja združijo, je to ravno na Pivki odločno najpotrebnejše. Vse, kar sem o bodočem kmetijstvu na Pivki navedel, je popolno dosegljivo, — dosegljiv je tudi za kmetijsko obrtnijo potrebni denar, toda seči morajo po njem vsi, ne pa le posamezni.

Pivški gospodarji, boljši veči posestniki, približajte se tedaj drug družemu, in združite se pred vsem vsi v eno kmetijsko zadrugo, recimo, v eno tako zvano okrajno kmetijsko društvo „landwirthschaftlicher Bezirksverein“, kakoršnih na zgornjem in spodnjem Avstrijskem, Moravskem, Českem, Šlezkem itd. dosti, z najboljšim vspehom delajočih nahajamo. V društvu razpravljali bi svoje lastne težnje, v društvu potezali bi se pri sl. ces. kralj. kmetijski družbi v Ljubljani, pri sl. vladi, pri visokem ces. kralj. kmetijskem ministerstvu za moralično, osobito pa tudi za materijalno podporo. V društvu prišli bi gotovo koj do spoznanja, da vam je pred vsem izdatnega pravega kmetijskega pouka potreba, in zahtevali bi dosledno temu od sl. vlade spretnega kmetijskega popotnega učitelja. (Kon. prih.)

Gospodarske izkušnje.

Zoper volka v lesu (Hausschwamm) je petrolej dober pomoček.

Treba je s petrolejem les namazati, da se ga navleče in napije. Nevarne volkove glivice so kmalu pokončane.

Če čebela, ôsa, komár ali kak drug tak mrčes človeka piči,

ni boljšega pomočka kot je navadna čebula. Čebula se po sredi prereže in rana ž njo močno vriha. Navadno še potem rana ne oteče in kmalu tudi nič bolečine ni. Kdor tedaj okoli čebel hodi ali sploh na vrtu dalje časa biva, kjer se lahko primeri, da ga kaka taka žival piči, naj skrbi, da ima kako čebulo na vrtu.

Gospodarske novice.

* V spomin cesarjevičeve poroke je gornje-avstrijski deželni odbor 8 štipendij za učence kmetijske šole v gornji Avstriji ustanovil.

* Stan letine do srede meseca aprila. Po poročilih, katera so došla c. kr. ministerstvu kmetijstva, je ozi- mino žito (pšenica in rž) zimo skoro v vsem našem cesarstvu dobro prestalo in obeta obilo žetev, le iz severno-vzhodnih krajev Českega in zapadne Galicije so pritožbe došle, da je mraz precej žita vničil, na Štajarskem pa je žito zeló zarumenelo. — Detelja se je z malimi izjemami prav dobro ohranila; to velja tudi o senožetih v planinskih deželah, v Galiciji so pa senožeti še zeló zaostale. — Jara žita so lahko vsejali v gornji in dolnji Avstriji, na Koroškem, posebno pa na Tirolskem; na Štajarskem in Kranjskem so sicer meseca marca začeli sejati, al deževno vreme, ki je potem nastopilo, je setev zeló motilo. — Vinska trta ni, razen nižjih vinogradov na Štajarskem, nikjer škode trpela in kaže zdrav, dobro dozoreli trs. Vendar je od trt v tistih krajih, ki so predlanskim pozeble, letos le malo pričakovati. — Sadno drevje je cvetnih popkov obilo nastavilo.

* Trtno uš imajo na Ogerskem na 34 mestih, na Hrvatskem na 142 hektarih; ondi porabi letos vlada 30.000 gold., tukaj 5000 gold., da jo uniči.

* Veliko zalogo mnogovrstnih mašin in manjšega orodja za mlekarstvo, sirarstvo, poljedelstvo, sadje- in vinorejo in druge gospodarske potrebe ima fabrikant A. Pfanhauser na Dunaji (Graben Nr. 13). Kmetijski časnik „Wiener landw. Zeit.“ to zalogo toplo priporoča.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 18. maja 1881.

O b s e g: Cesarjevič Rudolf. — Pivškim kmetovalcem v prevdarek. (Dalje.) — Propad malega kmetijstva in kako mu na pomoč priti. (Dal.) — Klorovo apno zoper gosence. — Slana meseca maja. — Koristne živali političnega okraja Postojnskega na Notranjskem o ljudskem štetji 1880. leta. — Občni zbor Matice slovenske 27. aprila 1881. v Ljubljani. (Dalje.) — Okrožnica biskupa Strossmayerja o potovanji Slovanov v Rim. — Odkod viteški red železne krone? — Nekaj o osebnih imenih korotanskih Slovencev. (Dalje.) — Slovensko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Cesarjevič Rudolf.**

Na čelo gospodarskim stvarém postavimo danes jabelko, o katerem smo v zadnjem našem listu poročali, da ga je vsadila družba kmetijska kranjska v spomin poroke svetlega cesarjeviča Rudolfa.

Naj danes sadjerejcem našim kaj več povemo o tem jabelku po spisu, ki ga je s podobo tega jabelka v 13. listu prinesel časnik „Der Obstgarten“, kateri se v glavnih stvaréh tako le glasi:

Jabelko z imenom „cesarjevič Rudolf“ je še prav nov sad, štajarskim sadjerejcem najbolj znan, ki ga zeló cenijo. Debelosti je srednje in lepo pravilne oblike; nekatera jabelka te vrste so skor popolno okrogla, nekatera manj; recelj je nekaterim zeló kratak, nekaterim za palec dolg; barve, kedar je zrel, je svitlo limonino-rumene ali belkasto-rumene, na solnčni strani je ko kri rudeč. Mesó njegovo je belo, fino, rahlo in tako sočnato, da, če zrelo jabelko stisneš z roko, sok iz njega teče; po okusu je sladkoten in le malo dišeč. V peškišči ima večidel dve dolgi, špičasti, temno-rumeni peški. Meseca novembra dozori in se drži do meseca aprila brez velosti. Kaj dobro jabelko je, le to se pri njem pogaša, da ni dišeče (aromatično). Jablana cesarjeviča Rudolfa precej močno raste, je zdravega jedra, strpi tudi večji mraz o cvetji in kmalu rodovitna postane ter prav bogate pridelke daje.

Grof Henrik Attems v Št. Petru pri Gradci, od katerega je družba kmetijska kranjska dve jablani dobila, in ki je ves vnet za to jabelko, ga opisuje tako: „tafetno jabelko šampanjski kosmač, zimska zlata parmena, štajarski zimski mašanček so res dobrega okusa in sočnatega mesa, — al ona težijo želodec in nimajo glavne prednosti kalvilarjev in rožmarincev, namreč lahkega mesa, ki se v ustih po vse razstopi. Tisti sladkači, ki po dobrem obedu še celo jabelko ali vsaj pol jabelka radi snedó, če je prav fino in pa lahko jabelko, plačajo cesarjeviča prav dobro.“

Tem besedam Attemsovim dostavlja Rud. Stoll sledeče: „No, jaz pa mislim, da tudi drugi in ne sami sladkači bodo to jabelko radi jedli in dobroplačali, zato je želeti, da se močno razširi zato, ker je zeló rodo-

vitno in lepo, le to se mora še po izkušnjah potrditi, ali ugaja vsem krajem, ali da samo na Štajarskem tako dobro rodi.“

Poskusimo! Ko bi jabelko ne bilo hvale vredno, ne bi mu bili dali imena „princ Rudolf!“

Pivškim kmetovalcem v prevdarek.

Pisal R. Dolenc.

(Konec.)

Popotni učitelj bil bi na Pivki tako rekoč zrno, okolo katerega bi se vse dobre misli najprej v podobi temeljitega praktičnega poduka, potem pa tudi v podobi dejanj (fakt) kristalizirale. Popotni učitelj prehodil bi celo Pivko, pregledal ves svet, prehodil vse gospodarske razmere, in podučil bi vse kmetovalce onega kraja skupno, podučil bi pa tudi premožnejše gospodarje še posebno. On bi nasvetoval tudi drenažo, tam namakanje, sploh povsod opustenje starodavnega „orniškega gospodarskega načina“, zvezanega s prodajanjem sená. Nasvetoval bi povsod boljši način gospodarstva, „način menjalne setve“, znabiti boljšo živinorejo. Gledé živinoreje pregledal bi, ali se nahaja na Pivki kje pleme, katero je vredno dalje splošne reje, ali bi se moralo znabiti s pomočjo sl. kmetijske družbe, državne subvencije kako novo vpeljati. On bi napeljeval posestnike, kako naj bi vsako leto manj sená prodali, zato pa več živine priredili, dokler bi konečno prodaja sená (vsaj pri večih posestnikih) popolno ne usahnila, živina pa vse hleve izpolnila. On bi tudi kmetovalce podučeval v reji živine sami, kakor v pametni ploditvi, krmitvi, osobito pa še v umnem izdelovanju mlekarskih izdelkov, to je, masla, sira itd. Popotnega učitelja najpoglavitejša naloga bila bi tudi živinorejce v mlekarske združevati ter jim tudi poti odpreti, po katerih bi mlekarske izdelke najkoristnejše oddajali. Ne manj bila bi pa tudi naloga, na povzdigo na Pivki preveč zanemarjene sadjereje, kar največ mogoče, uplivati.

In ko bi si popotni učitelj enkrat pri posestniku popolno zaupanje pridobil, v živinoreji pa tudi uže rezultate, posebno dosti gnoja, potem lotil bi se tudi kmetijske obrtnije same, pred vsem sladkorije. Vnemal bi posestnike za pridelovanje pese, v katerem bi jih moral pa najprej temeljito podučiti; zdru-

žil bi toliko boljših posestnikov, kolikor potrebno v ono trdno pogodbo, v kateri bi se vsak zavezal gotovo množino pese na leto pridelati, in ko bi bilo to doseženo, potem bi on v društvu najboljših posestnikov tudi za to skrbeli pričel, da bi se za napravo tovarne (fabrike) potrebni denar ali iz naroda ali pa tudi izven naroda — le ne iz izrasla — pridobil, kar bi vzlic velikemu dobičku, katerega bi sladkornica podvzetnikom gotovo donašala, ne morala ravno težavna stvar biti.

Tako blizo bi se morala povzdiga kmetijstva, vpejljava kmetijske obrtnije na Pivki razvijati. Pa kakor rečeno, v svrhu vsega je pred vsem potrebno, da se pivški posestniki v skupno delavnost, v društvo spravijo. In da se to zgodi, treba je praktičnega in hitrega postopanja. Kakor sem uže rekel, vse tukaj razodete besede ostale bodo le na papirji, ako se po praktični in hitri poti v dejanstvenost spraviti ne skusijo. Ta praktična in hitra pot bila bi pa po mojem mnenji sledeča: Zberimo se en dan vsi za stvar vneti možje na kakem določenem mestu, kjer se bomo o njej pogovorili, in po dogovoru koj tudi osnove „okrajnega postojnskega kmetijskega društva“ lotili. Zberimo se na dan „v nebohojenja“, to je, 26. dne t. m. vsi v Postojni na vrtu gosp. Doxata. Da pa ne bode še le kdo izmed gospodov pivških posestnikov ugibal, se ima li shoda udeležiti ali ne, zato prosim naravnost, sledeče gospode, naj pridejo v shod: g. Hinko Kavčič na Razdrtem, g. Jos. Zelen v Senožečah, g. Šušta v Senožečah, g. Mat. Premrl na Ubelskem, g. Jan. Premrl v Stranah, g. dr. Strbenec v Hrenovicah, g. Jan. Jurca v Landolu, g. Jan. Jurca v Gorenjah, g. Lodes v Bukuji, g. Lenasi v Sajevčah, g. Ed. Dolenc v Orehku, g. Premrl v Orehku, g. Hanus, c. kr. kontrolor kobilarstva v Prestranku, g. Korošec v Št. Petru, g. Fatur v Zagorji, g. Domicelj v Zagorji, g. Cucek v Knežaku, g. Urbančič v ilir. Bistrici, g. Leop. Dekleva v Bujah pri Vremah, g. Jan. Dekleva, g. Novak in g. Magajna v Vremah, g. Prhavec v Sinadolih pri Senožečah, g. Može v Dolenji vasi, g. Klemenc v Rakitniku, g. Jan. in Jos. Dekleva v Malem in Velikem otoku, g. Vičič v Postojni, g. Purgar, župan v Postojni, g. dr. Razpet v Postojni, g. Kovšca, župan v Planini, g. Lavrič na Rakeku, g. Resman na Rakeku, g. Ad. Obreza, drž. poslanec v Cirknici, g. Milavec v Cirknici, g. Jeršan na Uncu.

Razen teh gospodov vabim pa še tudi vse druge pivške prijatelje kmetijskega napredka, kateri mi niso znani, da se shoda udeležijo, ter z navedenimi gospodi pot do dosege zaželenega kmetijskega blagostanja na Pivki nastopijo. Na svidenje!

Na Slapu dne 8. maja 1881.

Propad malega kmetijstva

in kako mu na pomoč priti.

Po spisu Jos. Pečnaka, posestnika v Villa-Triestini.

(Dalje.)

Tudi sol je za kmeta predraga. Prodaja živinske soli se je pred nekoliko leti ustavila, ker so jo revni ljudje tudi za kuho rabili. Kmet, ki je živinsko sol rabil za svoje kuhinjske potrebe, je bil pač dosti ubog in usmiljenja vreden.

Še huje pa je kmet zadet pri živini po boleznih in kugah. Saj uže uradni izkazi res kažejo, da je živine zmirom manj in da tudi slabša postaja.

Iz dozdej povedanega je razvidno, da stanje kmetijskega gospodarja nikakor ni veselo in da je menda

vsak stan na boljšem. V primeri z dohodki potrebuje kmet največ kapitala, pa ta mu nosi le po enkrat v letu in še celó negotove obresti, to je, v pridelkih, in o slabi letini še tega ne. Trgovec svoj kapital lahko po večkrat obrača, kupčijo razširi ali pa jo skrči, kakor mu bolje kaže. Kmet tega ne more; on mora svojo zemljo obdelati, če spomladi uže prav naprej vé, da ne bo nič pridelal. Ni toraj čuda, če se mladi ljudje tako neradi poprijemajo kmetijstva ter se veliko rajši lotijo kacega rokodelstva ali pa po mestih iščejo služeb. To je nesreča za kmeta, ker iz tega prihaja pomanjkanje delavnih rok in pa visoke plače delavcem. Če k vsemu temu pridejo še slabe letine, se mora kmetovalec hoté ali nehoté zadolžiti; da si ohrani hišo in dom in da more drugo leto obdelati polje in vinograde, mora denarja na posodo vzeti.

S tem pa, da se je zadolžil, je skopal uže sam sebi jamo, če prav še ne gledamo onih, ki so posestva kupili na up ali jih po oporoki od starišev prevzeli zadolžena ali da imajo še kaj izplačati iz njih.

Naj govorim zdaj o odpisu davkov. Tu pač prašam: Koliko se odpiše davka o vremenskih uimah, po nesrečah po toči, slani itd.? Meni se zdi, da se o tem le govori in da v resnici tudi ni drugače. Jaz sem napovedal leta 1875. po toči mi storjene škode za 200 gold., pa še le čez celi dve leti, toraj leta 1877., se mi je odpisalo ali pri davku prizaneslo celih 40 krajc.! Prav taka se je godila tudi mojim sosedom. Prašam toraj: se li ne pravi to z davkoplačevalci norčevati se, in je li vredno, da je za to še posebna gospóska? Ni mar bolje, da se sploh nič davka ne odpušča, kakor da se revež s par krajcarji odpravlja?

Kmetovalec ne dobi nikjer odškodovanja ali pomoči o takih nesrečah in zgubah, marveč davkar ga goni in le goni brez usmiljenja, in če noče, da bi mu vse blago zarubili, mora denarja na posodo jemati. Za zaostali davek pa tirja davkovski eksekutor velike obresti, kajti brez ozira na znesek mora zarubljenec prvih 7 dni plačati po 5 krajc. na dan, to dá 35 kr.; daljnih 7 dni po 10 kr., znese 70 kr.; toraj za 14 dni 1 gold. 5 kr. Koliko odstotkov znaša to na leto pri kakih 3 do 4 goldinarjih?

Iz vsega tega razvidi se, da je treba zemljišni davek (pa tudi iztirjevanje tega davka) najprej spraviti na boljše, pravičnejšo pot. (Dal. prih.)

Gospodarske izkušnje.

Klorovo apno zoper gosenice.

Da se gosenice preženó s sadnega drevja, ni neki boljšega pomočka kakor je klorovo apno. Vzame se tega apna en funt in pomeša s pol funta sala (svinjske masti); iz te zmesi se naredi testó, katero se s predivom oveže in okoli debla drevesovega priveže. Vse gosenice popadajo potem iz vej dol, od spod pa ne leze nobena več na drevo. Celó metulji ogibajo se vsacega drevesa, ako se je njegovo perje z vodo klorovega apna poškopilo. Močni duh, ki hlapi iz tega apna, je temu mrčesu tako zoperen.

Slana meseca maja.

Na Francoskem veljá sploh vera, da megla meseca marcija je gotova prerokinja slane meseca maja o istih dnevih, ko je meseca marcija bila. Nek francosk znanstven časnik piše o tem tako le: „Neka čudna reč se je nedavno naznanila francoski kmetijski družbi. Podoba je, da ni nič ložjega, kakor to, da se uže naprej uganejo dnevi, ko bode meseca maja slana.